

RNDr. Stanislav Hurník, CSc., VÚHU

K dokumentaci geologických zajímavostí v severočeské hnědouhelné pánvi

Severočeská hnědouhelná pánev vykazuje řadu geologických zvláštností. Kromě pestrého vývoje jejího podloží, zejména neovulkanitů, jsou to především specifické sedimentární soubory, představující zbytky někdejších deltových těles. Sedimentologické unikátní jevy se ovšem vyskytují ojediněle i v ostatních částech pánve, kde jsou vázány nejen na vlastní hnědouhelnou sloj a její bezprostřední podloží, ale i na zdánlivě monotónní jílovitý komplex v nadloží a bez zajímavosti nebývá ani kvartér.

Nad to má severočeská pánev jednu mimořádnou přednost před jinými uhelnými pánvemi (kromě sokolovské) a tou jsou rozsáhlé odkryvy na povrchových dolech. Skrývkové a uhelné řezy zde poskytují rozsáhlá defilé geologických řezů, často dlouhých až několik kilometrů. Je proto nasnadě, že těmito uměle obnaženými výchozy bývají čas od času odkrývány i unikátní geologické jevy, které bohužel zpravidla během několika měsíců nenávratně zmizí. S nimi samozřejmě mizí cenný podkladový materiál, který by v mnoha případech doplnil i obecné znalosti a teoretické poznatky z různých geologických disciplín. Např. četné sedimentární textury, které jsou občas odkrývány na Dolech Bílina či lomech Vršany, Šverma, Březno jsou skutečnými unikátními sedimentologickými jevy, v odborné literatuře dosud neznámými. Jejich systematické dokumentaci brání vytížení závodních a podnikových geologů jinými služebními povinnostmi a podobně tomu bylo a je u geologů regionálních průzkumných a výzkumných organizací. Ústřední odborné instituce jsou zpravidla zaměřeny na jiné oblasti jak ve smyslu profesním, tak i teritoriálním. Příležitostnou dokumentací se sice v minulosti zachytila a zveřejnila řada jevů, ovšem větší množství zůstalo jen ve formě poznámek, náčrtů a zejména fotografií v osobních archivech geologů, působících v pánvi. Mnoho jevů však nebylo dokumentováno vůbec a to z prostého důvodu. Nevědělo se ani co představují, ani jak vznikly.

A tak to, co mohlo severočeskou pánev proslavit jako klasickou, zvláště sedimentologickou lokalitu, je z drtivé většiny navždy ztraceno. Současně však pozvolna odchází generace geologů, kteří si několik desítek let alespoň příležitostně všímali geologických odkryvů na dolech a ledacos pro sebe zaznamenali či zdokumentovali. Problémem však i nadále zůstává zveřejňování této dokumentace, neboť oficiální odborná periodika odmítají články, které daný jev pouze popisují, aniž by byly blíže osvětleny jeho genetické otázky, případně porovnány s podobnými, dosud publikovanými jevy. A jsou to právě tyto požadavky, které velmi často brání regionálním pracovníkům své "úlovky" publikovat, neboť vesměs nemohou trvale sledovat odbornou literaturu v příslušných geologických disciplínách. Přitom nelze popřít, že i takové příspěvky by nepochybně obohatily mozaiku poznání rozmanitostí geologie daného regionu. Mineralogové již užitečnost takových příspěvků ocenili a rubriky nálezových zpráv se v některých časopisech ujaly. Nicméně existují i příklady z pánve. Sotva by dnes někdo ještě věděl o hlubokém korytě fluvialních písků těsně za strmým výchozem sloje v Hamru, nebýt nálezové zprávy o mamutím klu, kterou v mosteckém muzejním sborníku kdysi uveřejnil B. Špora.

Vzhledem k tomu, že rozvoj lomové těžby již překročil kulminační období a četnost rozsáhlých geologických odkryvů bude pozvolna ubývat, rozhodla se redakce Zpravodaje SHD, s přihlédnutím k výše uvedeným skutečnostem, zavést zvláštní rubriku. Aby alespoň část tohoto vzácného materiálu byla zachována pro budoucí generace a zpřístupňována odborné veřejnosti, bude pravidelně otiskovat rubriku o geologických zajímavostech pánve. V ní budou zveřejňovány příspěvky nejen o zajímavostech z geologie pánve, ale i dokumentační články, zachycující a podrobně popisující geologické jevy, příležitostně zpřístupňované důlními provozy, aniž by řešily jejich genetické či nomenklatorické otázky.

Obracíme se proto na geology důlních, průzkumných a dalších organizací, kteří přicházejí či dosud přicházejí do styku s umělými odkryvy v pánvi, aby svou dokumentaci prostřednictvím Zpravodaje SHD poskytli současné i budoucí odborné veřejnosti. Za tuto vskutku záslužnou činnost "ve prospěch vědy" redakce časopisu předem děkuje.